[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]

تبیین راهبرد مناسب بر ماندگاری جمعیت در سکونتگاههای روستایی (مطالعه موردی دهستان سلوک شهرستان هشترود)

حسن مطیعی لنگرودی*/ محمدرضا رضوانی*/ مرتضی نوربخش**/ محمد اکبرپور سراسکانرود***

تاریخ دریافت مقاله: 1391/04/26
تاریخ پذیرش مقاله: 1391/07/09

چکیده

موضوع مهاجرت‌های روستایی- شهری همواره مورد توجه اندیشمندان علوم مختلف است. مهاجرت در کشورهای در حال توسعه باعث بدتر شدن اوضاع در مبدا از یک سو و از سوی دیگر ایجاد مشکلات اقتصادی ، اجتماعی و فرهنگی در مقصد به دلیل عدم وجود امکانات اضافی متناسب با میزان مهاجرت می‌شود. لذا طی دهه‌های گذشته تلاش‌های بسیاری در جهت شناخت این پیامدها وجستجوی راهکارهایی جهت کاهش این معضل صورت گرفته که متأسفانه به دلیل فقدان دیدگاه راهبردی ویکپارچه چندان با موفقیت همراه نبوده است. در دیدگاه راهبردی با تأکید بر توسعه پایدار یکی از راه‌های ماندگاری جمعیت در روستاها پایدار نمودن کیفیت زندگی روستاییان شامل دستیابی به برابری وحفظ تنوع فرهنگی، افزایش حس جمعی وشهروندی، دست یابی به کیفیت وبهتر نمودن کیفیت زندگی وهر نوع تغییر در فعالیت‌های اقتصادی که موجب ارتقاء و بهبود کیفیت زندگی شود، معرفی شده است.در این مقاله با استفاده از ابزار تحلیلی مبتنی بر تکنیکSWOT ، نقاط قوت وضعف داخلی و فرصت‌ها وتهدیدهای خارج از عرصه سکونتگاههای روستایی دهستان سلوک بخش مرکزی شهرستان هشترود با دید یکپارچه تبیین گردیده واقدامات راهبردی جهت حل مسائل مربوط به ماندگاری جمعیت در روستاها (مهاجرت)، در روستاهای مورد مطالعه ارائه شده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که می‌توان از طریق توسعه کارآفرینی ونیز رویکرد مشارکتی به برنامه‌های توسعه روستایی ضمن تقویت روحیه و بسط انگیزه، زمینه‌های امیدواری را در روستاها تقویت نمود تا از این طریق پایه های ماندگاری در روستاها را تحکیم بخشید.

واژگان کلیدی: مهاجرت، روستا- شهری، دهستان سلوک، شهرستان هشترود.

* استاد دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران.
** استادیار جامعه شناسی و عضو هیئت علمی سازمان آموزش و سنجش کشور.
*** پژوهشگر دکترا و عضو باشگاه پژوهشگران جوان دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکزی. akbarpour1983@yahoo.com

- مقاله حاضر مستخرج از رساله دکترا با عنوان " تبیین الگوی راهبردی مناسب ماندگاری جمعیت در سکونتگاههای روستایی شهرستان هشترود" می‌باشد که در دانشگاه تهران تدوین شده است.

[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]

مقدمه

تا حدود سه دهه قبل، مهاجرت داخلی به‌طور کلی و مهاجرت از روستا به شهر به‌طور اخص، در متون مربوط به توسعه اقتصادی به‌عنوان پدیده‌ای مثبت تلقی می‌شد. مهاجرت سریع داخلی، فرآیندی مطلوب به نظر می‌رسید که طی آن نیروی کار مازاد روستایی به تدریج ازبخش کشاورزی سنتی گرفته می‌شد و برای ایجاد نیروی کار ارزان برای مجتمع‌های صنعتی رو به رشد به کار می‌رفت. این فرآیند از نظر اجتماعی مفید محسوب می‌شد در حالیکه مهاجرت یک فرآیند انتخاب کننده است که تأثیر زیادی بر خصوصیات اقتصادی، اجتماعی، تحصیلی و جمعیتی می‌گذارد. مهاجرت روستایی برای اولین بار در سال 1982 میلادی توسط گراهام انگلیسی به کار برده شده است. پدیده مهاجرت هم در کشورهای توسعه یافته وهم در کشورهای در حال توسعه وجود دارد، لیکن نوع وماهیت این مهاجرت‌ها متفاوت است (زنجانی، 1380: 146). مهاجرت مقوله تازه‌ای نیست و می‌توان گفت پدیده‌ای است که کشورهای مختلف، برخوردهای متفاوتی با آن دارند. پدیده مهاجرت نتیجه و حاصل برخورد عوامل جذب کننده و دفع کننده محیطی و فردی سرزمین‌هاست و این مسئله همیشه مورد توجه جغرافیدانان و برخی جامعه شناسان است (بیک محمدی و همکار،1382: 47). در این میان، مهاجرت‌های روستایی - شهری به دلیل پیامدهای اقتصادی - اجتماعی آن، بیش از سایر پدیده‌های جمعیتی مورد توجه قرار گرفته است(Balan,1996:9). در کشورهای در حال توسعه رشد سریع جمعیت و وسعت یابی ابعاد خانواده‌های روستایی ازعوامل مهم مهاجرت جوانان روستایی به شهرهاست (شکویی،1383، 104). پدیده مهاجرت‌های بی رویه روستایی به‌عنوان یکی از معضلات اساسی در کشور به‌طور عمده دارای نقش منفی در مبداء و مقصد مهاجرت می‌باشد. امروزه یکی از دغدغه‌های اساسی دولت کنترل مهاجرت بی رویه، حل معضلات شهری و کاهش عوارض سوء مهاجرت در نقاط روستایی است (عاشری،1383: 118). در هر حال می‌توان گفت انقلاب صنعتی، نقطه آغاز مهاجرت‌های روستایی به نقاط شهری است (امان اللهی بهاروند،1383، 165). در دهه‌های اخیر تفاوت سطح زندگی در شهر و روستا، یافتن شغل و درآمد بیشتر و استفاده از امکانات آموزشی و بهداشتی و تفریحی بیشتر جزو انگیزه های عمده مهاجرت از روستاها و شهرهای کوچک به پایتخت و شهرهای بزرگ است (کوئن،1380: 284). تاکنون تحقیقات وسیعی بر روی عوامل مؤثر بر مهاجرت روستا- شهری، آثار ونتایج آن در کشور ایران صورت گرفته است و به علت نقش دوگانه این پدیده بر روی توسعه اقتصادی کشور، انجام مطالعاتی که اقدامات راهبردی را جهت مقابله با این پدیده ارائه نماید ضروری است. با توجه به این مهم مطالعه حاضر به بررسی ماندگاری جمعیت در روستاهای دهستان سلوک بخش مرکزی شهرستان هشترود می‌پردازد تا پاسخی به این سؤال باشد که بر اساس مدل SWOT چه راهبردی جهت ماندگاری جمعیت در روستاهای دهستان سلوک دربخش مرکزی، مؤثر است؟

چارچوب نظری

مهاجرت روستا – شهری از بارزترین نمونه‌های تحرک جمعیتی است که به‌صورت ترک روستا برای زندگی در شهر بروز پیدا می‌کند. مهاجرت روستا ـ شهری، از دیرین‌ترین و پایدارترین پدیده‌های تاریخ و تمدن بشری است که در پی انقلاب صنعتی و در عصر نوین، ابعاد بسیار بزرگی پیدا کرده است. مهاجرت‌های روستا ـ شهری یکی از انواع بسیار با اهمیت و شایع مهاجرت

[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]

است. تقریبا در طول تاریخ بشر، در تمام کشورها و همه زمان‌ها، مهاجرت از روستا به شهر وجود داشته است. این پدیده را اندیشمندان با توجه به دیدگاههای نظری رایج در علوم اجتماعی تفسیر و تبیین می‌کنند. مهاجرت‌های روستا ـ شهری به‌عنوان جزولاینفک فرایند توسعه اقتصادی مطرح می‌باشد، به گونه‌ای که برخی ازاندیشمندان، توسعه اقتصادی را معادل انتقال نیروی کار از بخش کشاورزی به بخش صنعت تعریف می‌نمایند (Lewis, 1954; Fei and Ranis, 1961).

در خصوص مهاجرت‌های روستا- شهری تاکنون مطالعات بسیاری صورت گرفته ونظریات زیادی مطرح گردیده است. در این زمینه کسانی مثل تودارو، لوئیس، و.... دیدگاههایی همانند کارکردگرایی، وابستگی، اقتصاد دوگانه و.... مطرح هستند. با تأکید بر علل مهاجرت از روستا به شهر به چند مورد از نظریه های فوق اشاره می‌شود تا بتوان به دیدی جامع دست یافت. کارکردباوران معتقدند که تمام نیازهای اجتماعی در چارچوب نظام‌های اجتماعی آموخته می‌شوند. کنشگران در هر نظام به نیازهایی باور دارند که در آن نظام نمی‌توانند آن‌ها را برآورده کنند. از این رو ممکن است تحولات لازم برای کاهش ناهماهنگی بین احساس نیاز و امکان تحصیل آن در کنشگر یا در نظام یا در هر دو اتفاق بیافتد. درک ناهماهنگی‌های بین خصایص فرد ونظام اجتماعی منجر به مهاجرت شخص جهت کاهش ناهماهنگی‌های ساختی می‌شود (لهسائی زاده،1368، 61).کاظمی پور با استفاده از این نظریه در تبیین علل مهاجرت روستاییان به شهر تهران می‌گوید: "از آن جا که نیازهای اجتماعی افراد در محیط‌های روستایی برآورده نمی‌شود ودر تعدادی از شهرها پاسخ مناسبی برای آن‌ها وجود دارد، از این رو گونه‌ای عدم تعادل میان جوامع روستایی وشهری ایجاد می‌شود وروستاییان برای ارضای نیازهای خود مهاجرت می‌کنند" (قاسمی اردهائی،1385، 57).

دیدگاه وابستگی، مهاجرت را نتیجه انتقال ساختی روستاها از نظام سنتی- زمینداری به نظام صنعتی وادغام آن‌ها در نظام سرمایه‌داری وابسته می‌داند. از این رو تکیه این دیدگاه در بررسی مهاجرت‌ها، روی ساخت اقتصاد جهانی است نه بر توسعه مستقل یک کشور. صاحب نظران این دیدگاه، دو دسته عوامل برای بیان حرکت و علت مهاجرت در نظر گرفته‌اند: یک دیدگاه عوامل تغییر دهنده ودیگری عوامل رکودی. عامل تغییر دهنده به دگرگونی‌های مبتنی بر فناوری و مکانیزه شدن کشاورزی اشاره دارد که این عمل سبب بیکاری یا کم کاری کشاورزان می‌شود که در نتیجه روستاییان را مجبور به مهاجرت می‌کند. عامل رکودی که در بررسی حاضر تحت عنوان علل جمعیت شناسی مهاجرت معرفی می‌شود زمانی موثر است که رشد جمعیت به دلیل بهبود نسبی وضع بهداشت و درمان، از تولیدات کشاورزی سنتی سبقت بگیرد و نیروی کار مجبور به حرکت شود (همان،57). مایکل تودارو درصدد تبیین مهاجرت‌های روستا- شهری بوده است. فرض اصلی الگوی تودارو این است که هر مهاجر بالقوه، بر مبنای هدف پیشینه سازی "درآمد انتظاری" تصمیم می‌گیرد که به شهر برود یا نه. در این تصمیم‌گیری دو عامل اقتصادی اصولی نقش دارند: اولی به تفاوت واقعی موجود بین دستمزد در شهر و روستا مربوط است که به دلیل مهارتهای متفاوت و دوره‌های آموزش کارگران به وجود آمده است. در واقع، وجود تبعیض بین دستمزدهای پرداخت شده به کارگران شهری، در مقایسه با دستمزدهای کارگران ماهر روستایی، اصلی همیشگی در تصمیم به مهاجرت تشخیص داده شده است. دومین عنصر اصلی الگوی مزبور و مهم‌ترین

[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]

قسمت آن که در سایر الگوهـای مهـاجرت از روسـتا بـه شهر نیست، میزان احتمال موفقیت هر مهاجر در به دست آوردن شغل در شهر است (همان، 58). یکی از نظریـات مهم مطرح شده در زمینه مهاجرت روستا- شهری نظریـه چرخه حیات اسـت. بـر اسـاس نظریـه تحـول جمعیـت شـناختی، بـین توسـعه‌یـافتگی و تغییـر جمعیـت رابطـه معناداری وجود دارد، به گونه‌ای که نـواحی و کشـورهای مختلف بر اساس میزان توسعه‌یافتگی در یکی از مراحـل جمعیت شناختی جای می‌گیرند. بر مبنـای نظریـه تحـول جمعیت شناختی، با بررسی روند رشد جمعیت روستاها، مـی‌تـوان مراحلـی را بـرای افـزایش و کـاهش جمعیـت روستاها در نظر گرفت، همان طور که با استناد بـه نظریـه انتقـال جمعیـت شـناختی، مـی‌تـوان اظهارداشـت کـه توسعه‌یافتگی باعث کاهش نرخ افزایش جمعیت می‌شـود ولی اگر منافع توسعه بـه‌صـورت عادلانـه توزیـع نشـود، باعث ایجاد نابرابری و قطب‌های متراکم جمعیت می‌شود که سرانجام، به نامتعادل شدن توزیـع جمعیـت در سـطح کشور یا منطقه و به دنبـال آن، بـه مهـاجرت جمعیـت از منـاطق غیـر برخـوردار بـه ویـژه روسـتاها بـه شـهرها می‌انجامد. بدین ترتیب با توجه به ارتباط معنـادار تعـداد جمعیت روستا و سطح توسعه‌یافتگی آن، با ترسیم منحنی تحولات جمعیتی روستا، می‌توان منحنـی عمـر روسـتا را ترسیم کرد. روستاها پـس از گذرانـدن مرحلـه پیـدایش، مرحله صعودی را در پیش می‌گیرند. در این مرحله رونق اقتصادی، افزایش امید به زندگی و احیانـاً جـذب مهـاجر باعث افزایش تعداد جمعیت می‌شود. بعضی از روسـتاها، با ادامه روند جذب جمعیـت و یـا ادغـام بـا روسـتاهای دیگر، همچنان این مرحله را ادامه می‌دهنـد تـا سـرانجام، بدون گذر از یک دوره حیـات، دوران جدیـدی از رونـد تکاملی خود را بـه‌صـورت شـهر آغـاز کننـد (فیروزنیـا، 1385: 41).

روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر روش شناسـی بـر روش تحقیـق توصـیفی - تحلیلـی اسـتوار اسـت. جامعـه آمـاری مـا روسـتاهای 13گانـه دهسـتان سـلوک اسـت کـه دارای 1232خانوار بوده که با استفاده از فرمول کـوکران تعـداد نمونه‌ها (293 نمونه) به‌عنوان حجم نمونه در نظـر گرفتـه شدند. درباره تعـداد دقیـق مهـاجران روسـتاها اطلاعـات دقیقی وجود ندارد و متناظر با حجـم نمونـه خانوارهـای روستایی ساکن تعـداد 293 نفـر ازخانوارهـای مهـاجرین به‌عنوان نمونه خانوارهای مهاجر تعیین شدند. با توجه بـه تعداد خانوار در هر یک ازروستاهای مورد مطالعه، حجـم نمونه تعیین شده بین روستاها توزیـع شـد و سـهمیه هـر روستا مشخص گردید ونمونه گیری از خانوارهای ساکن به‌طور تصادفی انجام شد.

محدوده مورد مطالعه

شهرستان هشترود یکی از شهرستانهای 19 گانه اسـتان آذربایجان شرقی است که از نظر مختصات جغرافیایی در طـول جغرافیـایی 46درجـه و28دقیقـه الـی 47درجـه و19دقیقه ودر عـرض شـمالی 37 درجـه و12دقیقـه الـی 37درجه و 39دقیقه واقع گردیده است. از سـمت شـمال با شهرستان بستان آباد و از شرق با شهرسـتان میانـه و از جنوب با شهرستان چاراویماق ازغرب نیـز بـا شهرسـتان مراغه هم جوار می باشد. این شهرستان براسـاس آخـرین تقسـیمات کشـوری دارای دو بخـش (مرکـزی، نظـر کهریزی) و6دهستان (علی آباد، سلوک، قرانقـو، سـلوک، نظرکهریـزی وآلمـالو) اسـت. در میـان دهسـتانهای ایـن شهرستان، دهستان نظرکهریزی با وسعت 550/222 کیلـو متر مربع ودهسـتان سـلوک باوسـعت 136/883 کیلـومتر مربع به ترتیب بزرگتـرین وکـوچکترین آن‌هـا بـه شـمار می‌آیند. دهستان نظرکهریزی بـا 72 آبـادی دارای سـکنه،

[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]

بیشترین نقاط روستایی را در بین دهستانهای شهرستان هشترود به خوداختصاص داده ودهستان سلوک با 13آبادی دارای سکنه، کمترین تعداد سکونتگاه روستایی را دارا می باشد. شهر هشترود مرکز سیاسی شهرستان می‌باشد که در فاصله 97 کیلومتری جنوب شرق شهر تبریز واقع شده است (ت1) (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی آذربایجان شرقی ،1385)

دهستان سلوک با داشتن 13 آبادی جزو بخش مرکزی شهرستان هشترود، در بخش شمالی آن و ما بین شهرستان بستان آباد و هشترود قرار گرفته است (ت2). که شامل روستاهای جیران دره، چراغچی، خلفه کندی حاتم، سلوک، قره آغاج رود، کماجری، گله ده رود، یساول، ارقنه، بایقرارود، بیگ بلاغی، چرلو، صید بیگ می‌باشد.

نام بخش	شهرهای تابعه	دهستانهای تابعه	مساحت	تعداد آبادی			نام مرکز
				جمع	دارای سکنه	خالی ازسکنه	
بخش مرکزی	هشترود	سلوک	216/49	13	13	0	سلوک
		علی آباد	282/75	22	18	4	علی آباد
		قرانقو	523/95	47	41	6	ذوالبین
		کوهسار	136/88	16	15	1	اوشندل
جمع	1	4	1160/08	98	87	11	هشترود
نظر کهریزی	-	آلمالو	348/161	38	31	7	آتش بیگ
		نظرکهریزی	550/22	73	72	1	نظرکهریزی
جمع	-	2	898/38	111	103	8	نظرکهریزی
جمع شهرستان	1	47	2058/46	209	190	19	هشترود

ج1. تقسیمات سیاسی شهرستان هشترود به تفکیک بخش ودهستان در سال 1385.

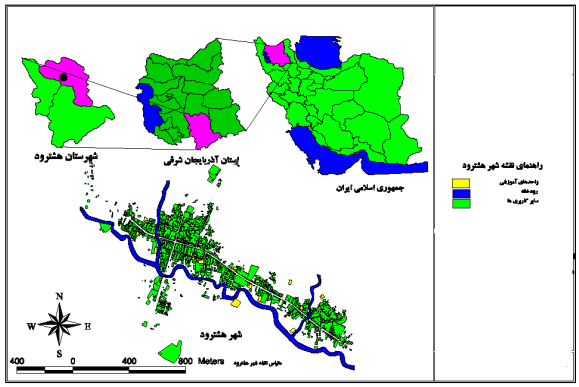

ت1. نقشه موقعیت منطقه مورد مطالعه بر اساس تقسیمات سیاسی کشور.

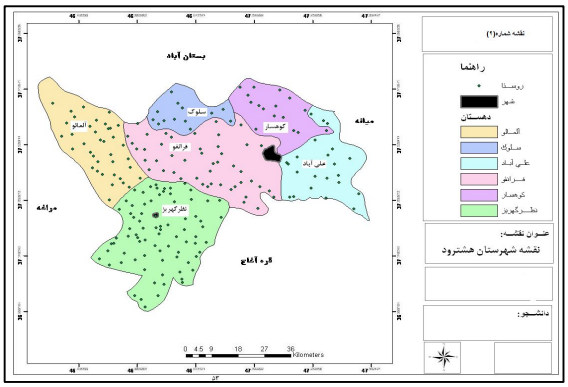

ت2. نقشه دهستان های شهرستان هشترود.

[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]

هر چند روستاهای این دهستان، در طی سالهای گذشته از جمعیت خود کاسته اند ولی هیچ یک از آبادیهای آن خالی از سکنه نمی‌باشد. مرکز این دهستان روستای سلوک می باشد. مساحت آن 216/49 کیلومتر متر مربع می باشد که تراکم جمعیتی آن برابر با 0/21 نفر در هکتار خواهد بود. بر اساس سرشماری نفوس ومسکن سال 1385، دهستان سلوک دارای 5602 نفر جمعیت می‌باشد. روستاهای صید بیگ و سلوک به ترتیب با داشتن 643و 630 نفرجمعیت، بزرگترین و روستاهای یساول و قره آغاج رود نیز به ترتیب با داشتن 68 و 24 نفر جمعیت، کوچکترین روستاهای دهستان می‌باشد (جدول شماره2). که این مسئله خود بیانگر اختلاف فاحش بین روستاهای مورد مطالعه از نظر سطوح جمعیتی می باشد.

همچنین به‌منظور سنجش عوامل اساسی تأثیرگذار بر ماندگاری جمعیت در روستاها با تنظیم پرسشنامه به‌صورت طیفی از پاسخگویان درخواست گردید تا هر یک از عوامل تأثیرگذار بر ماندگاری جمعیت در روستا را به لحاظ اهمیت رتبه بندی و سپس تأثیر همان عامل را در روستای خود ارزیابی و رتبه بندی نمایند.آن گاه وزن هر یک از عوامل از طریق روش تخصیص خطی محاسبه و برآورد گردیده تا از این طریق اهمیت هر یک از عوامل به شکل استاندارد و در منطقه مورد مطالعه به تفکیک ارائه و مورد مقایسه تطبیقی قرار گیرند. همچنین به منظور ارائه راهبردهای مناسب جهت مقابله با مهاجرت‌های روستا- شهری (ماندگاری جمعیت) از تکنیک SWOT بهره گرفته است. در این تکنیک در فرایند تدوین: سیاست‌ها و استراتژی‌های توسعه با لحاظ نمودن نحوه تعامل هر عامل داخلی و خارجی می‌توان ماتریسی را ترسیم نمود که دارای چهار نوع استراتژی است (ازکیا و همکاران، 1387: 76). بر این اساس ماتریس SWOT باید بتواند قوت‌ها فرصت‌ها را حفظ نموده و همچنین از این مزیت ها استفاده نموده تأثیرات منفی و مخرب ضعف‌های درونی و تهدیدهای بیرونی را کاهش دهد (Bernroider,2002,505). در این روش ابتدا با توجه به بررسی‌های صورت گرفته روی محیط داخلی و خارجی منطقه، فهرستی از نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای مؤثر در مهاجرت‌های روستا- شهری (ماندگاری جمعیت) مورد شناسایی قرار گرفت و سپس به وسیله نظرخواهی از مردم و وزن دهی به هر کدام از این مسائل و سپس محاسبه و تحلیل آن‌ها، اولویت‌ها مشخص گردید و در نهایت جهت تقلیل نقاط ضعف و تهدیدها و تقویت و بهبود نقاط قوت و فرصت‌های موجود در ارتباط با ماندگاری جمعیت در نواحی روستایی مطالعه شده، استراتژی‌های مناسبی ارائه گردید. همچنین با توجه به نوع کیفی بودن تکنیک و همچنین کیفی بودن شاخص‌ها قصد تعمیم دهی آن‌ها را برای سایر روستاهای شهرستان نیز می‌توان در نظر گرفت.

یافته‌های تحقیق

از مجموع پاسخگویان، 249 نفر معادل 85/4 درصد مرد و44 نفر معادل 14/6درصد زن بوده‌اند. همچنین توزیع سنی پاسخگویان مبین قرارگیری 20/6 درصد در گروه سنی کمتراز 30 سال، 62/7درصد در گروه سنی30 تا50 سال و 16/7درصد در گروه سنی بالاتر از 50 سال است.95/4 درصد پاسخگویان متأهل و 3/6 درصد مجرد بوده‌اند. از میان نمونه‌های مورد مطالعه42/7 درصد بی سواد، 10/6درصد دارای تحصیلات ابتدایی،25/4 درصد دارای تحصیلات سیکل و 13/3درصد دارای مدرک دیپلم و4 درصد مدرک بالاتر از دیپلم داشته‌اند و در خصوص اشتغال افراد مورد مطالعه، یافته‌ها نشان می‌دهد که 57/3 درصد از پاسخگویان دارای شغل زراعت، 1/4

[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]

درصد دامداری، 10درصد زراعت ودامداری و4 درصد نیز دارای شغل زراعت، باغداری ودامداری بوده‌اند. نتایج پاسخ مخاطبان همان طور که در جدول شماره (2) نشان می‌دهد مبین آن است که در میان عوامل مؤثر در ماندگاری جمعیت در روستاهای مورد مطالعه، عوامل اقتصادی از اهمیت بیشتری برخورداراست.

مؤلفه ها	شاخص‌ها	میانگین استاندارد	وزن	رتبه	میانگین وضع موجود	وزن	رتبه	Z محاسبه شده	sig
اقتصادی	بیکاری	4/98	0/282	2	4/94	0/282	2	-1/279	0/201
	ناکافی بودن درآمد	5/40	0/398	1	5/40	0/398	1	-0/229	0/819
	نداشتن زمین کشاورزی	4/16	0/176	3	3/98	0/176	3	-3/304	0/001
	هزینه‌های بالای زندگی	3/9	0/088	4	3/13	0/013	6	-8/149	0/000
	فقدان خدمات آموزش مهارت‌های شغلی	3/22	0/034	5	3/11	0/088	4	-2/226	0/026
	فقدان امکانات زیربنایی وزیرساختی	3	0/013	6	3/18	0/034	5	-2/658	0/008
	جمع	-	1	-	-	1	-	-	-
اجتماعی و محیطی	فقدان امکانات بهداشتی ودرمانی	3/16	0/071	6	2/9	0/071	6	-5/039	0/000
	فقدان خدمات آموزشی و فرهنگی	4/32	0/160	3	4/32	0/160	3	-1/701	0/089
	فقدان امکانات تفریحی وسرگرمی	1/02	0/002	11	0/67	0/008	10	-6/896	0/000
	فقدان انگیزه پیشرفت	5/58	0/240	1	5/62	0/240	1	-1/460	0/144
	کمبود آب کشاورزی	5/14	0/198	2	4/86	0/198	2	-4/480	0/000
	اختلافات قومی، قبیله‌ای یا خانوادگی	1/14	0/031	8	0/5	0/002	11	-7/880	0/000
	پایبندی به آداب ورسوم وسنتها	1/14	0/017	9	0/7	0/017	9	-7/253	0/000
	فقدان امنیت اجتماعی	1/08	0/008	10	0/63	0/031	8	-7/267	0/000
	دوری از اقوام، آشنایان ودوستان	2/42	0/050	7	2/01	0/050	7	-6/831	0/000
	فقدان امنیت وتهدیهای محیطی	3/30	0/097	5	3/01	0/097	5	-4/831	0/000
	فقدان مسکن مناسب وارزان	3/35	0/126	4	2/93	0/126	4	-6/967	0/000
	جمع	-	1	-	-	1	-	-	-

ج2. اولویت بندی متغیرهای مؤثر بر ماندگاری جمعیت روستایی.

[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]

به طوری که در شکل استاندارد ودر منطقه مورد مطالعه بیشترین عوامل تأثیرگذار اجتماعی ومحیطی بر ماندگاری جمعیت روستایی به ترتیب فقدان انگیزه پیشرفت وناامیدی، کمبود آب کشاورزی، فقدان امکانات آموزشی وفرهنگی و فقدان مسکن مناسب و ارزان قلمداد شده است. همچنین نتایج پاسخ مخاطبان به سؤال مربوط به راهکارهای مؤثر در ماندگاری جمعیت روستایی ونیز کاهش مهاجرت در منطقه مورد مطالعه نشان می‌دهد که از نظر مخاطبان عوامل اقتصادی می‌تواند بیشترین تأثیر را در ماندگاری جمعیت روستایی و کاهش مهاجرت روستایی- شهری داشته باشد. در میان عوامل اقتصادی مؤثر در کاهش مهاجرت روستایی- شهری در شکل استاندارد بیشترین امتیازبه ترتیب به ایجاد فرصت‌های شغلی، اعطای تسهیلات و وام‌های کم بهره، فراهم نمودن امکانات زیربنایی وزیرساختی، کاهش هزینه‌های زندگی و همچنین ایجاد انگیزه پیشرفت و آینده‌ای روشن، تخصیص حق آب به روستاییان، ایجاد مسکن امن، مناسب وارزان، مشارکت وهمیاری میان روستاییان برای کمک به اشخاص نیازمند و فراهم نمودن امکانات آموزشی و فرهنگی نیز از جمله راهکارهای اجتماعی و محیطی جهت کاهش مهاجرت‌های روستایی- شهری و ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی به شکل استاندارد ودر منطقه مورد مطالعه عنوان شده‌اند. همچنین به منظور ارائه راهکارها و سیاست‌های توسعه نواحی روستایی در منطقه مورد مطالعه از طریق ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی، شناخت عوامل چهارگانه (SWOT)در جهت رفع ضعف‌ها، تهدیدها وبهبود قوت‌ها امری اجتناب ناپذیر تلقی شده است. بر این مبنا، راهکار توسعه این نواحی با فهرست نمودن مهم‌ترین نقاط قوت‌ها و ضعف‌ها به منظور، طرح راهبردهای تهاجمی مبتنی بر بهره‌گیری از برتری‌های رقابتی نواحی روستایی، تبیین مهم‌ترین فرصت‌های پیش رو به‌منظور رفع نقاط ضعف درون ناحیه‌ای از طریق ارائه راهبردهای بازنگری به منظور تخصیص منابع، طرح مهم‌ترین قوت‌های درون ناحیه‌ای به منظور رفع تهدیدهای برون ناحیه‌ای، با تأکید بر راهبردهای تنوع بخشی در جهت رفع نیازمندی‌های نواحی روستایی ونیز طرح راهبردهای تدافعی به منظور رفع آسیب پذیری ناحیه‌ای به مرحله اجرا گذشته شده است. در ابتدا عوامل داخلی مؤثر بر مهاجرت در منطقه مورد مطالعه جهت شناسایی نقاط ضعف وقوت مورد سنجش قرار گرفته است. عوامل خارجی نیز جهت شناسایی فرصت‌ها وتهدیدهایی که این ناحیه در ارتباط با مهاجرت با آن مواجه است در مرحله بعد مورد بررسی قرار داده شده است. بنابراین بر اساس مطالعات انجام شده، مجموعه قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها وتهدیدهای موجود ومؤثر بر این ناحیه از لحاظ پدیده مهاجرت در غالب دو بعد از ابعاد توسعه روستایی (اقتصادی، اجتماعی ومحیطی) مورد توجه قرار گرفته است. همان طوری که جدول شماره (3) نشان می‌دهد در نواحی روستایی مطالعه شده تعداد 10 قوت داخلی در برابر 9 نقطه ضعف داخلی وتعداد 11 فرصت خارجی در برابر 9 تهدید خارجی مورد شناسایی وارزیابی قرار داده شده است. به این ترتیب در مجموع تعداد 21 نقطه قوت وفرصت به‌عنوان مزیت‌ها و 18 ضعف وتهدید به‌عنوان محدودیت‌ها وتنگناهای پیش روی روستاهای این منطقه جهت ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی قابل شناسایی است. علاوه بر آن چه گفته شد در این قسمت سعی شد تا به وسیله پرسشنامه مزیت‌ها و محدودیت‌های عمده ناحیه جهت اولویت بندی گزینه‌ها از دیدگاه مردم منطقه ارزیابی شود تا علاوه بر مشارکتی کردن این روش بتوان نتیجه را به‌صورت کمی و اصولی‌تری به دست آورد. بنابراین با توجه به نظرات

[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]

مردم ومحاسبات انجام شده مجموع وزن‌های داده شده به هر یک از قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها وتهدیدها در قالب جداول (4) و (5) ارائه شده است. در این بین به فرصت‌ها وقوت های عالی نمره چهار، فرصت‌ها وقوت های معمولی نمره سه، ضعف‌ها وتهدیدهای معمولی نمره دو و ضعف‌ها وتهدیدهای جدی نمره یک داده شده است. آنگاه با ضرب نمره در وزن هر عامل وزن نهایی محاسبه وارزیابی شده است. تحلیل تکنیک SWOT نشان می‌دهد که از نظر جامعه نمونه مؤلفه‌های برخورداری ازروحیه همیاری ومشارکت وقابلیت انجام فعالیت‌های کشاورزی به ترتیب با مجموع امتیازهای 45 و 285 به‌عنوان مهم‌ترین نقاط قوت داخلی و در مقابل عامل برخورداری از جاذبه‌های فرهنگی با مجموع امتیاز 53 به‌عنوان کم اهمیت‌ترین نقطه قوت داخلی در ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی در منطقه مورد مطالعه است. همچنین از نظر مردم عامل اعطای تسهیلات و وام‌های کم بهره به روستاییان با مجموع امتیاز 793 به‌عنوان مهم‌ترین عامل فرصت بیرونی در کاهش مهاجرت قرار دارد، در مقابل مؤلفه خرید محصولات کشاورزان به قیمت مناسب و امکان تأسیس صندوق‌های حمایتی وخرد هر دو با مجموع امتیاز 30 به‌عنوان کم اهمیت‌ترین فرصت بیرونی به‌شمار می‌رود.

بیرونی	داخلی
تهدیدها(T)	ضعف‌ها(W)
T1- هزینه‌های بالای زندگی	W1- بیکاری
T2- دسترسی نامناسب به خدمات آموزشی	W2- ناکافی بودن درآمد
T3- فقدان امنیت وتهدیدهای محیطی	W3- نداشتن زمین کشاورزی
T4-دسترسی نامناسب به امکانات بهداشتی ودرمانی	W4- کمبود آب کشاورزی
T5- فقدان امنیت اجتماعی	W5- فقدان انگیزه پیشرفت
T6- دسترسی سخت به امکانات تفریحی وفراغتی	W6- فقدان مسکن امن، مناسب وارزان
T7-اختلافات قومی وقبیله ای با روستاهای پیرامون	W7- دوری از اقوام و آشنایان ودوستان
T8- ترس از آوارگی وسردرگمی در غربت	W8- فقدان ارائه امکانات زیربنایی وزیر ساختی
T9- نگرانی از آینده فرزندان	
T10- فقدان ارائه آموزش مهارت‌های لازم شغلی	
T11-اعتیاد جوانان	
فرصت‌ها(O)	قوت‌ها(S)
O1- ارائه تسهیلات اعتباری ووام توسط دولت با سود کم	S1- پایبندی به اداب ورسوم و سنت‌ها
O2- توجه دولت به روستاها در برنامه‌های توسعه	S2- برخورداری از روحیه همیاری و مشارکت
O3- تأمین بیمه‌های رایگان به روستاییان	S3- برخورداری از جاذبه‌ها طبیعی (میراث طبیعی)
O4-امکان تأسیس صندوق‌های حمایتی وخرد روستایی	S4- برخورداری از جاذبه‌های فرهنگی (میراث فرهنگی)
O5- گرایش به گردشگری روستایی	S5- قابلیت انجام فعالیت‌های کشاورزی
O6- تضمین خرید محصولات کشاورزی	S6- زندگی در محیط آرام وبی دغدغه
O7- کارآفرینی به منظور تنوع فرصت‌های شغلی	

ج3. ماتریس SWOT (عوامل تأثیر گذار بر ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی دهستان مورد مطالعه).

[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]

در مورد نقاط ضعف داخلی، جامعه نمونه بر این عقیده بودند که که درآمد ناکافی وبیکاری به ترتیب با مجموع امتیاز 726 و 697 بااهمیت ترین نقاط ضعف داخلی هستند، در حالی که دوری از اقوام، آشنایان ودوستان با مجموع امتیاز 302 کم اهمیت‌ترین نقطه ضعف داخلی در ماندگاری جمعیت می‌باشد. همچنین عامل فقدان امنیت اجتماعی با امتیاز نهایی 0/14 به‌عنوان مهم‌ترین تهدید بیرونی به‌شمار رفته و پس ازآن به ترتیب، فقدان ارائه خدمات اموزش مهارت‌های لازم شغلی و فقدان ارائه امکانات تفریحی وفراغتی با امتیاز نهایی 0/13 به عنوان با اهمیت‌ترین تهدیدهای بیرونی قرار دارند، در مقابل عامل اعتیاد در بین جوانان روستایی با امتیازهایی 0/01 به‌عنوان کم اهمیت‌ترین تهدیدی بیرونی مورد شناسایی قرار گرفته است.

در این راستا با توجه به نقاط ضعف، قوت‌ها، تهدیدها وفرصت‌های شناسایی شده در منطقه مورد مطالعه، راهبرد تهاجمی به منظور ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی پیشنهاد می‌گردد (ت 3)

عوامل داخلی	شاخص‌ها	مجموع امتیازها	وزن نسبی	نمره	نمره وزن
قوت‌ها	پایبندی به آداب ورسوم وسنتها	266	0/05	4	0/18
	برخورداری از روحیه همیاری ومشارکت	430	0/08	4	0/32
	برخورداری از جاذبه‌های طبیعی	80	0/02	3	0/05
	برخورداری از جاذبه‌های فرهنگی	58	0/07	3	0/03
	قابلیت انجام فعالیت‌های کشاورزی	295	0/05	4	0/20
ضعف‌ها	ناکافی بودن درآمد	726	0/13	1	0/13
	بیکاری	697	0/12	1	0/12
	نداشتن زمین کشاورزی	577	0/11	2	0/21
	فقدان ارائه امکانات زیربنایی وزیرساختی	517	0/09	2	0/18
	فقدان انگیزه پیشرفت در روستا	690	0/12	1	0/12
	کمبود آب کشاورزی	558	0/10	2	0/20
	فقدان مسکن امن، مناسب وارزان	410	0/07	2	0/15
	دوری از اقوام، اشنایان ودوستان	312	0/05	2	0/11
	جمع	5616	1	31	2

ج 4. ماتریس ارزیابی عوامل داخلی (قوت‌ها وضعف ها)

[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]

عوامل بیرونی	شاخص‌ها	مجموع امتیازها	وزن نسبی	وزن دهی	امتیاز نهایی
فرصت‌ها	ارائه تسهیلات اعتباری و وام‌های کم بهره توسط دولت	793	0/20	4	0/82
	توجه دولت به روستاها در برنامه‌های توسعه	40	0/01	3	0/03
	تأمین بیمه‌های رایگان برای روستاییان	200	0/06	4	0/23
	امکان تأسیس صندوق‌های حمایتی وخرد روستایی	30	0/01	3	0/02
	گرایش به گردشگری روستایی	58	0/02	3	0/05
	تضمین خرید محصولات کشاورزی	30	0/01	3	0/02
	کارآفرینی به منظور تنوع فرصت‌های شغلی	69	0/02	3	0/05
تهدیدها	هزینه‌های بالای زندگی	485	0/13	1	0/13
	دسترسی نامناسب به خدمات آموزشی	478	0/12	1	0/12
	فقدان امنیت وتهدیدهای محیطی	390	0/11	1	0/11
	دسترسی نامناسب به امکانات بهداشتی ودرمانی	372	0/10	1	0/10
	فقدان امنیت اجتماعی	269	0/07	2	0/14
	دسترسی سخت به امکانات تفریحی و فراغتی	266	0/07	2	0/13
	اختلافات قومی وقبیله ای با روستاهای پیرامون	210	0/06	2	0/12
	ترس از آوارگی وسردرگمی در غربت	30	0/01	2	0/02
	اعتیاد در بین جوانان روستا	19	0/01	2	0/01
	نگرانی از آینده فرزندان	38	0/01	2	0/02
	جمع	3777	1	39	2/13

ج5. ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی (فرصت‌ها وتهدیدها).

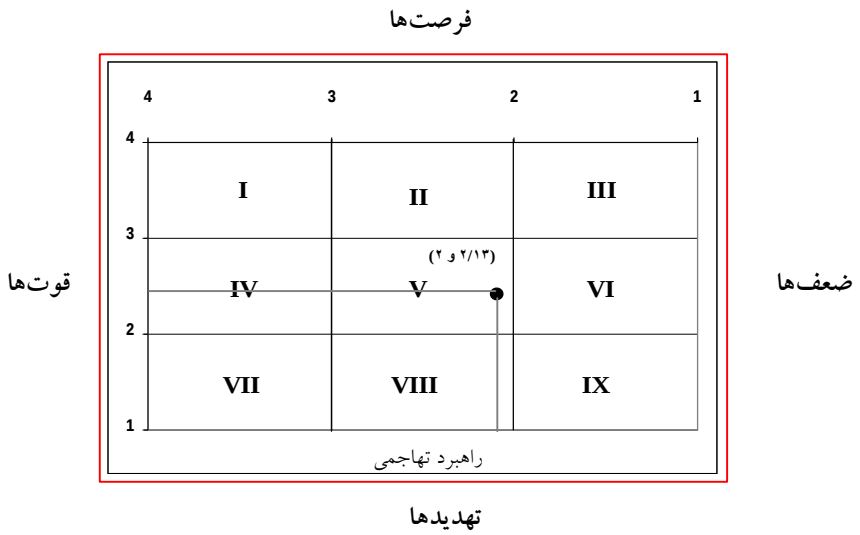

ت3. راهبرد پیشنهادی برای ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی برای دهستان سلوک.

[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]

بدین ترتیب بر اساس ماتریس عوامل خارجی شامل فرصت‌ها وتهدیدها (جدول شماره 5) و عوامل داخلی شامل قوت‌ها و ضعف‌ها (جدول شماره 4) که متناسب با هر متغیر ضرایب اهمیت، رتبه ونمره آنان محاسبه شده، استراتژی تهاجمی با راهبردهای فرعی مندرج در جدول شماره (6) پیشنهاد می‌شود.

این استراتژی به اقداماتی نظیر بهره گیری از جاذبه‌های طبیعی و جاذبه‌های فرهنگی به‌منظور توسعه گردشگری روستایی در راستای توسعه اشتغال زایی و تنوع شغلی، اقدامات اولیه دولت از قبیل ارائه تسهیلات و وام‌های کم بهره به روستاییان جهت بسط و توسعه فعالیت‌های کشاورزی و...اشاره شده است.

مؤلفه های داخلی و خارجی تأثیرگذار بر ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی دهستان سلوک	قوت‌ها(s) S1- پایبندی به آداب و رسوم و سنت‌ها S2- برخورداری از روحیه همیاری و مشارکت S3- برخورداری از جاذبه‌های طبیعی S4- برخورداری از جاذبه‌های فرهنگی S5- قابلیت انجام فعالیت‌های کشاورزی
فرصت‌ها(o) O1-در ارائه تسهیلات اعتباری و وام کم بهره توسط دولت O2- توجه دولت به روستاها در برنامه‌های توسعه O3- تأمین بیمه‌های رایگان برای روستاییان O4- امکان تأسیس صندوق‌های حمایتی و خرد روستایی O5- گرایش به گردشگری روستایی O6- تضمین خرید محصولات کشاورزی O7- کارآفرینی به منظور تنوع فرصت‌های شغلی	استراتژی تهاجمی(so) 1. بهره گیری از جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی به منظور توسعه گردشگری در راستای توسعه اشتغال زایی و تنوع شغلی در منطقه 2. ارائه تسهیلات و وام‌های کم بهره توسط دولت به کشاورزان به منظور بسط و توسعه فعالیت‌های کشاورزی و بهبود دسترسی به منابع آب کشاورزی 3. ارائه وام‌های کم بهره به منظور بسط و توسعه مسکن امن و مناسب 4. تأسیس صندوق‌های حمایتی و خرد روستایی به منظور توسعه کارآفرینی روستایی و حمایت از فعالیت‌های تولید

ج6. استراتژی‌های تهاجمی پیشنهاد شده.

همان طور که در جدول شماره (8) نشان داده شده است در استراتژی مطرح شده چند اولویت قابل استفاده خواهد بود تا از طریق آن بتوان با به‌کارگیری فرصت‌های موجود ونیز قوت‌های داخلی منطقه اقدامات موثری را جهت ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی ارائه داد؛ در

نتیجه

مهاجرت های روستایی عمدتاً از عدم زیرساخت های اقتصادی و خدمات زیربنایی مناسب در روستاها از یک سو و انتظار درآمد و اشتغال بهتر به همراه وجود خدمات

[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]

و تسهیلات رفاهی، آموزشی و بهداشتی برتر در شهرها از سوی دیگر، متأثر می‌گردد. از طرفی نیز تسلط یک‌سویه شهر بر روستا در طی دهه های اخیر، ودر ایران مخصوصاً بعد از اصلاحات ارضی و به هم خوردن روابط متقابل شهر و روستا و وابستگی دو جانبه‌ای که در کارکردهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی داشته و مکمل یکدیگر بودند، دست به دست هم داده ودر حال حاضر به تضعیف هر چه بیشتر روستا از نظر بنیه اقتصادی و به نسبت جلوه و توسعه برتر شهری انجامیده و زمینه مهاجرت های روستایی شهری را فراهم، بلکه تشدید نموده است. امروزه یکی از چالش‌های اساسی فرا روی جامعه روستایی کشورمان خروج نیروی فعال از روستا و روی آوردن آن‌ها به شهر می‌باشد و قوانین محدودسازی جابه‌جایی ها در مقابل آن ناتوان است. از آغاز قرن اخیر سیاست های اتخاذ شده در زمینه نوسازی اقتصادی و اجتماعی موجب پیدایش پدیده مهاجرت و شدت گرفتن فزاینده آن با گذشت زمان شده است. این پویش مهاجرتی، یک رشته تغییرات مهم و اساسی در ساختار اقتصادی و اجتماعی کشور پدید آورده است. با توجه به منابع نظریه‌ای تحقیق و مطالعات میدانی به عمل آمده به منظور ارائه راهبرد مناسب برای ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی، با استفاده از تکنیک SWOT پاسخ‌های عملی در دو بخش اقتصادی، اجتماعی و محیطی نشان می‌دهد که بسط و توسعه فرصت‌های شغلی در راستای بهره‌گیری از قابلیت‌ها و مزیت‌های نسبی منطقه‌ای از مهم‌ترین راهبردهای ماندگاری جمعیت در مناطق روستایی است. همچنین یافته‌ها نشان می‌دهند که می‌توان از طریق توسعه کارآفرینی ونیز رویکرد مشارکتی به برنامه‌های توسعه روستایی ضمن تقویت روحیه و بسط انگیزه زمینه‌های امیدواری را در روستاها تقویت نموده تا از این طریق انگیزه ماندگاری در روستاها را تحکیم بخشید. البته سیاست‌گذاری و برنامه‌های دولت نیز بر مسئله مهاجرت مؤثر است. مدیران دولتی می‌توانند با اقداماتی چون حمایت از تولیدکنندگان داخلی، تضمین خرید محصولات کشاورزی و ایجاد بازارهای فروش داخلی و خارجی برای آن‌ها و ... بر مهاجرت مسلط شوند؛ ولی در مقابل برنامه‌ریزی‌های بخشی و قطب گرا می‌تواند نتایج معکوسی را به دنبال داشته باشد.

منابع

- ازکیا، مصطفی و زارع، عادل و ایمانی، علی. (1387)، رهیافت‌ها و روش‌های تحقیق کیفی در توسعه روستایی، تهران، نشر نی.
- ارشاد، فرهنگ وآقائی، داود. (1381)، تصویری از مهاجرت در استان خوزستان در دهه 1365-1375 و موضوع مهاجرت بازگشتی. مجله جامعه شناسی ایران. بهار 1381. 4 (1) : 79 - 89.
- امان اللهی بهاروند، سکندر. (1383)، زوال کوچ نشینی در ایران، یکجانشینی ایلات و عشایر، فصلنامه مطالعات ملی، وزارت جهاد کشاورزی، سال پنجم، شماره 1.
- بیک محمدی، حسن و مختاری ملک آبادیف رضا. (1382)، تحلیلی جغرافیایی بر روند مهاجرت در استان خوزستان، مجله جغرافیا و توسعه، زاهدان،36-21.
- تودار و، مایکل. (1367)، مهاجرت‌های داخلی در کشورهای در حال توسعه، ترجمه مصطفی سرمدی و پروین رئیسی، دفتر بین‌المللی کار، تهران.
- دانشورکاخکی، محمود و همکاران. (1385)، بررسی تأثیر افزایش بهره وری کشاورزی بر مهاجرت روستایی در ایران، مجله علوم کشاورزی و منابع طبیعی، شماره 4. 2-21.
- زنجانی، حبیب الله. (1380)، مهاجرت، تهران: انتشارات سمت.
- سرشماری آماری نفوس و مسکن، مرکز آمار ایران، شهرستان هشترود (1385).
- شکوئی، حسین. (1383)، دیدگاه های نو در جغرافیای شهری، انتشارات سمت.

[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]

- طاهر خانی، مهدی. (1380)، تحلیلی بر عوامل مؤثر بر مهاجرت‌های روستا- شهری، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، سال شانزدهم، شماره 3. 68- 89.

- عاشری، امامعلی. (1383)، بررسی تأثیر فعالیت‌های عمرانی جهاد سازندگی بر تثبیت جمعیت روستایی در مقطع زمانی 75 تا 1355، فصلنامه تحقیقات جغرافیایی، شماره 1، سال نوزدهم، شماره پیاپی 72.

- فیروزنیا، قدیر. (1385)، تبیین استمرار کارکرد اقتصادی روستاهای در معرض تخلیه جمعیتی شهرستان قزوین، رساله دکتری، دانشگاه شهید بهشتی، تهران.

- قاسمی اردهایی، علی. (1385)، بررسی علل مهاجرت روستاییان به شهرها در ایران با فراتحلیل پایان نامه‌های تحصیلی (مقطع زمانی 1359-83). فصلنامه روستا وتوسعه. بهار 1385. 9(1) :51-80.

- کوئن، بروس. (1380)، مبانی جمعیت شناسی، ترجمه غلامعلی توسلی و رضا فاضل، انتشارات سمت.

- لهسائی زاده، عبدالعلی. (1368)، نظریات مهاجرت. شیراز. انتشارات نوید شیراز.

- لهسایی زاده، عبدالعلی. (1387)، مهاجرت‌های روستایی شهری، دانشنامه مدیریت شهری و روستایی، تهران: سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور. 780-799.

- مهدوی، مسعود و همکاران. (1383)، نقش عوامل جغرافیای طبیعی در ناپایداری و مهاجرت‌های روستایی استان زنجان، پژوهش‌های جغرافیایی، شماره 48. 201-220.

- Adamo, Susana, (2003), social sustainability and social Resilience Rural communities in dry lands: the case of jachal (Argentina) in the 19an centuries. Association, Dallas, Texas.

- Balan,Jorge,(1996),Demographic trends and migratory movements formLatin,America and Carabian, OCDE,International conference on migration, Rome

- Fei, J. C. H., and Ranis, G.(1961); a Theory of Economic Development, Am. Econ Rev., 533-565.

- Goldsmith, P., Gunjab, K. and Ndarshikanye, B. (2004); Rural Urban Migration and Agricultural Productivity: the case of Senegal, Agricultural Economics, And No.31: 33-45.

- Lewis, W. A. (1954) ; Economic development with unlimited supplies of labor, Manchester School of Econ., Social study, 22: 139-192.

[Downloaded from jhre.ir on 2024-10-12]